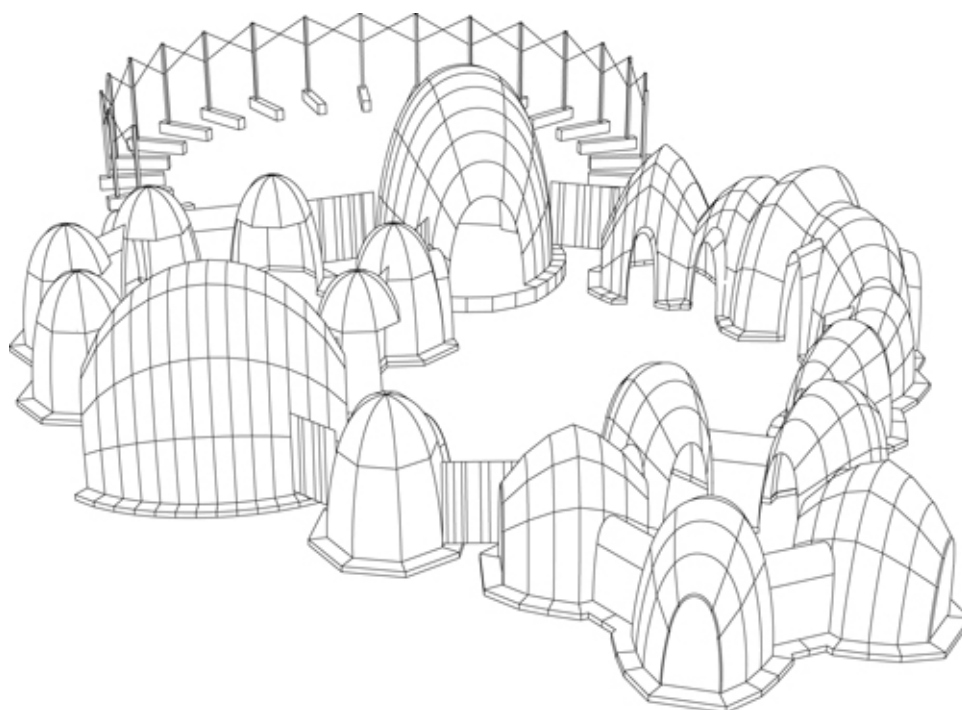

The Velvet State

– beretningen om et sanseligt samfund

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	s. 2
Velvet State – a sensuous society	s. 2
Fænomenologiens oprindelige optik.....	s. 4
Merleau-Ponty og subjektets sansning.....	s. 5
Velvet State set i et fænomenologisk lys.....	s. 6
Konklusion.....	s. 7
Kildehenvisning	s.8

¹ Bilag 1

Indledning

Ved at bruge en fænomenologisk analyse, vil jeg beskrive performance-installationen, "*The Velvet State (- a sensuous society)*", der var aktuel på Roskilde Festival i sommeren 2013. Ved at tage udgangspunkt i visse fænomenologiske tænkeres tilgange til virkeligheden, vil jeg forsøge at nærme mig en forståelse af "*Velvet State*" som værk og besvare spørgsmål om hvorvidt den interagerende performance-installation, kan være med til at udfordre vores måde at opleve - og tage del i - verden på. Hertil vil jeg tage fænomenologiske perspektiver af Edmund Husserl², Immanuel Kant³ og Maurice Merleau-Ponty⁴ i brug, samt trække på min personlige viden om- og erfaring med dette værk, da jeg selv deltog i det som interaktiv performer.⁵

Velvet State – a sensuous society

"*Velvet State*" var et projekt der udfoldede sig på Roskildes festivalplads nær Orange Scene, og blevet kreeret i et samarbejde mellem de to performancegrupper, "Fiction Pimps" (DK) og "Collective Unconsciousness" (UK), samt danske arkitekt, Simon Jermin Jensen⁶, der designede de forskellige rums strukturer specielt til de fiktionelle karakterer, der indgik i performance installationen⁷.

Nemlig disse æstetiske "*arketyper*" spillede en central rolle i den samlede oplevelse, man som publikum – eller snarere de besøgende, som projektet foretrak at betegne de deltagende, som led i en filosofi, installationen byggede på, der bestræber sig på at fjerne muren mellem virkelighed og fiktion – gik i møde, i det man indvilgede i at træde ind i det sanselige performative univers, så at sige.

Installationen bestod af et sammensurium af hvad der af skaberne i grupperne "Fiction Pimps" og "Collective Unconsciousness" blev betegnet som de forskellige arketyper, stedets maintainere⁸ (som skulle sørge for at opretholde arketypernes tilstedeværelse i det lille

² Herefter Husserl

³ Herefter Kant

⁴ Herefter Merleau-Ponty

⁵ Jeg var en af de såkaldte maintainers klædt i hvidt, der beskrives længere nede i opgaven.

⁶ Fortæller Gry Worre Halberg i "Roskilde 2013 – Velvet State" på Youtube (minuttal)

⁷ Se forsiden (Bilag 1), som er en skitse over bygningens struktur.

⁸ Her trækker jeg på min egen viden jeg opbyggede under forberedelsesdagene til projektet, hvor jeg samarbejdede med de nævnte grupper, der benyttede disse betegnelser "*arketyper*"

fiktive samfund, ved at opfylde deres individuelle æstetiske behov), og de designede rum, der var udsmykket efter et rent og skær interesseløst æstetisk formål, der underbyggede det essentielle i sanselige indtryk, da det fik lov at stå alene, uden anden funktion som sådan, end at appellere og stimulere sanserne på en behagelig facon. Her refererer jeg selvfølgelig til Kants teori om hvad smag er – nemlig ”evnen til at bedømme en genstand eller en måde at forestille sig den på ved et velbehag eller et mishag uden nogen som helst interesse”⁹. Dette interesseløse velbehag¹⁰, der kun kan skabes gennem erfaring, og ikke via fornuft, var det som ”*Velvet State*” med sine virkemidler forsøgte at appellere til. For eksempel bestod et af rummenes interiør af blødt vat, et andet af kold og sort plastik, mm. Det hele var en del af en poetisk helhed (med poetisk mener jeg skøn og smuk, og trækker på Kants definition af smag, og hvordan det skønne og det smukke appellerer til et behag uden interesse¹¹), som skulle understrege det sanselige i fokus og netop dets væsentlighed i vores måde at være i et med omverden på, som er forsømt i vores normale måde at interagere i den på, og derfor måtte dette skabes så oprigtigt som muligt i en konstrueret installation. Hvis man som besøgende ellers gav sig hen til projektet og lod sig forføre, oplevedes udslettelsen af den ellers eksisterende fornuftskabte tid og det rationelle, nærmest meditativt. Medvirkende til netop denne udslettelse af tid og det rationelle, var at gæsterne til ”*Velvet State*” blev bedt om at aflevere telefoner og ure, når de blev budt velkommen og ellers ført ind med bind for øjnene, for at skærpe de kropslige indtryk. ”*Time does not exist in the Velvet State*”, blev der forklarende hvisket¹². Med virkemidler der manipulerede sanserne ved delvis skærpelse og delvis hæmning, så som bind for øjnene, hennamaling og kærtegn på armene, og hvisken for ørene der smeltede sammen med de elektroniske bølgegeange i performance-sfæren, blev den besøgende gæst af *staten* eller måske snarere *tilstanden*, tvunget til at forholde sig til de mange indtryk, som var den kulturelle kode på dette syrede, fortryllende og rollespilsagtige sted. Nogle gæster blev så dedikerede til – og opslugte af – konceptet, at de selv gennemgik forvandlingen og blev én af de mange hvidklædte ”*maintainers*”, og dermed en fast del af den

og ”*maintainers*”. Betegnelserne anvendes også i youtube-videon, hvor Gry Worre Halberg fortæller om *Velvet State*, jf. kildehenvisning nederst.

⁹ Immanuel Kant: ”Kritik af dømmekraften”, s. 64

¹⁰ Jørn Erslev Andersen: ”Sansning og erkendelse – *Æstetikhistoriske grundtekster fra Baumgarten til Kant*”, s. 214

¹¹ Immanuel Kant, Op. cit., s. 64

¹² Dette var jeg selv med til at gøre, og benytter mig igen af egen personlig erfaring som performer i værket.

opstillede leg med sanser og æstetik – simpelthen en anden, sandsynligvis tiltrængt, måde at være til på; idét et menneske træder ind i installationens anden slags virkelighed, og mødes af dens ovenfor beskrevet æstetiske og sanselige virkemidler, skærpes altså bevidstheden om skønhed og kunst – den æstetiske bevidsthed¹³.

Man måtte opholde sig her i den anden slags virkelighed, så længe man ønskede, så længe man indvilgede i at være deltagende i værket, hvilket også emmer af den fænomenologiske metodes grundforestilling om at vi sanser og tager del i verden, idét vi erfarer¹⁴. Somme tider udspillede der sig en del handling i form af enten lyd eller interagerende leg og kommunikation mellem arenaens deltagere, og andre gange summede man blot omkring og lod sig forvandle til en symbiose, i ét med de mange præsenterede indtryk og billedlige konfrontationer.

Fænomenologiens oprindelige optik

Fænomenologien er et studie af essenserne, som den mener at beskæftige sig med. Herunder ligger for eksempel perceptionens og bevidsthedens essens¹⁵. Det diskuteres om fænomenologien i sig selv kan siges at være en metode, da den altid er i udvikling og svær at definere.¹⁶ Nogle mener, at fænomenologien snarere end at være en færdigstøbt analysemetode, er en filosofisk inspireret anskuelse, der kan fungere som en tilgængelig analyse udelukkende indenfor et fænomenologisk øjemed. Som Merleau-Ponty skriver i sin redegørende tekst over begrebet: *"Fænomenologien kan praktiseres og erkendes som tænkemåde eller som stil, den eksisterer som bevægelse, men er endnu ikke nået til fuld filosofisk bevidsthed"*.¹⁷

Fænomenologien opererer med en filosofi, der interesserer sig for hvordan mennesket eksisterer i verden i kraft af sin sansning og bevidsthed, og lever af en nysgerrighed fra fænomenologiske tænkeres side, for hvorvidt verden er ultimativt eksisterende uafhængigt af vores evne til at opfatte den, eller ej. Det har været kryptisk stof at begribe fra starten, og dengang den grundlæggende tænker indenfor emnet, Edmund Husserl, bragte disse slags

¹³ Hjørdis Nerheim og Viggo Rossvær: "Filosofiens historie", s. 161

¹⁴ Hjørdis Nerheim og Viggo Rossvær: op. cit., s. 139

¹⁵ Niels Egebak: "Maurice Merleau-Ponty og fænomenologien", s. 34

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Maurice Merleau-Ponty: "Om sprogets fænomenologi – udvalgte tekster (Hvad er fænomenologi)", s. 17

overvejelser på banen i en sanselig kontekst, så at sige, blev det da også med en interesse, der afslørede en vis modsatretning. Husserls arbejde bestod for eksempel, blandt andet i bestræbelserne på at anskue fænomenologien som en videnskab, der beskæftigede sig med et billede af verden som en absolut størrelse, men taler senere om både en genetisk- og konstruktiv fænomenologi, hvilket kan synes desorienteret i forhold til egne tanker, og er også blevet kritiseret for netop denne form for ambivalens¹⁸.

Det er i midlertid kun den del af fænomenologien, som jeg vurderer som værende mest relevant for en analyse af værket, "*Velvet State*", jeg i det følgende vil tage i brug.

Merleau-Ponty og subjektets sansning

En af de tænkere, som har bygget videre på Husserls filosofiske overvejelser om fænomenologien, er Merleau-Ponty (1908 – 1961), og han opererer i sit arbejde med et ønske om at vende tilbage til tingene selv, i deres rene form - netop i arbitrære relationer der eksisterer i kraft af bevidstheden. Videnskabens forklaringer underforstår altid bevidsthedens eksistens, i stedet for at benævne den direkte, og er derfor hykleriske forklaringer på hvorfor eksistensen finder sted. Nej, en verden tager først plads foran et individ, i det hun bevidst opfatter den, lyder Merleau-Pontys tese. Hans forståelse af relationen mellem subjekt og objekt, er et opgør med dualisme-tænkning, hvor materie og tænkning distanceres hinanden. Merleau-Ponty argumenterer derimod fænomenologisk for, at vi er fysisk forbundet til verden gennem vores krops tilstedeværelse i den.

Verdensopfattelsen tager altså her sit udgangspunkt i den kropslige forankring i verden.

Subjektets sansning opfattes hermed som en del af videnskaben, som der i dualisme-tænkningen, som ellers præger videnskaben, er blevet negligeret. Det var denne kartesianske dualisme mellem sjæl og legeme, Kant ønskede at ophæve¹⁹. Og netop denne filosofiske radikalitet, man kan genkende fra fænomenologiens krav, er Merleau-Ponty den moderne tænker, der har opnået i højeste grad.²⁰

¹⁸ Niels Egebak, op. cit., s. 36

¹⁹ Hjärdis Nerheim og Viggo Rossvær: op. cit., s. 139

²⁰ Niels Egebak, op. cit., s. 34

Velvet State set i et fænomenologisk lys

Netop idéen om at den sanselige del af videnskaben, er blevet negligeret i dualisme-tænkning, er sammenlignelig med idéen bag "*Velvet State*", som jo stræber mod et opgør med et samfund, der lader æstetik og sansning drukne og blive forsømt i funktionel brugskunst og fraværende planlægning. Det at man skal føle, mærke, røre, blive rørt ved, lytte, gå til omverdenen med en nysgerrig og legesyg sanselighed, for at opleve at være en del af den, er de ting som "*Velvet State*" kræver af sine interagerende parter.

Behovet for at sanse og være sanselig med omverden, for overhovedet at magte at eksistere i den, kan italesættes via den filosofiske tænkning, der hersker i fænomenologien, og sætter det på spidsen ganske eksplicit, ved at lade disse arketyper eksistere i universet af lyde, stærke æstetiske, billedlige udtryk og nærvær, afhænge af om de sanser nok. For eksempel var en af arketyperne, man kunne opleve, en åndende symbiose bestående af tre sammenhængende mennesker klædt fra top til tå af halv-transparent, pudderfarvet blonde-stof. Denne arketype gik under navnet "*The Creature*", og "*maintainerne*", vis noble opgave jo var at opretholde dette væsens drifter, formidlede videre til de besøgende, der trådte ind i dette rum, at væsnet ville *dø*, hvis ikke man rørte ved og kælede med det. Dette enormt nærgående rum blev skabt, som til at starte med for nogen, måske virkede meget grænsesøgende, men udviklede sig over kort tid nærmest til en fælles meditation – og til visse tider grænsende til hvad der for udenforstående mest af alt ville være tilbøjeligt til at minde om kollektiv *petting*, som kunne anskues som værende oplæggende til Merleau-Pontys teori om det før-bevidste stadie, der fører til en enhed mellem det subjektive og objektive; "Teorien om menneskets førbevidste rent kropslige forståelse af og forbindelse med verden som den absolutte kilde til erfaring om verden (...)"²¹.

Det ultimative i at væsnet simpelthen ville miste livet, hvis ikke gæsterne opfyldte dogmet om fysisk berøring – og altså sansning – minder om Merleau-Pontys fænomenologiske tanke om verden, der afhænger af bevidsthed og handling i den. At de deltagende var så hurtige til engageret at komme hinanden ved, og i øvrigt leve sig ind i universet, kan fortolkes som et undertrykt behov for at være eksistens på en måde hvor sanserne i højere grad, er i spil med omverden, og i hvert fald en villighed til at deltage under de satte rammer, hvor denne tydeliggjorte nærhed var betingelserne. Denne sandsynligvis undergravede villighed til

²¹ Niels Egebak, op. cit., s. 37

nærhed, var sandsynligvis noget af det, kræfterne bag projektet ønskede at påvise og synliggøre.

Konklusion

Jeg vil i kraft af ovenstående analyse af installationen mene, at der er tydelige træk hvorfra der kan drages en parallel til Merleau-Pontys måde at anskue subjektet overfor verden på. Hvis man ser værket i en fænomenologisk optik, kan man vel dermed argumentere for, at værket som interaktiv totalinstallation udfordrer vores virkelighedsopfattelse, eftersom den opfordrer til – ja, hvis altså ikke ligefrem kræver – en vågen og aktiveret sansning, og fænomenologien netop teoretiserer, at vi eksisterer, når vi erfarer og gøres bevidste i vores kropslige sansning. Det er Kants stærkt sammenlignelige idé om dette, der gør at man kan anskue ham som forelægger for fænomenologisk tænkning, da han nemlig hævdede at ”al erkendelse begynder med erfaringen²²”. Ved tydeligt at påpege en anden og mere sanselig måde at interagere med verden på, skabes der en mere eller mindre implicit - der fremstår eksplicit i brugen af de æstetiske virkemidler - kommentar på verden udenfor installationen, og installationsværket rejser dermed følgende spørgsmål: Hvis vi ikke er opmærksomme på at aktivere vores sanselighed i tilstrækkelig grad, hvordan kan vi så opfatte os selv som bevidste og i det hele taget som tilstedeværende individer? Måske har de intense, meditative og æstetiske billeder, der gennemsyrede ”*Velvet State*”, inspireret de besøgende til at være en mere oprigtig del af verden (og sig selv som bevidst menneske) der muligvis kan føre til et mere levende og sanseligt samfund, på den anden – og ”virkelige” – side.

²² Hjördis Nerheim og Viggo Rossvær: op. cit., s. 139

Kildehenvisning

- Egebak, Niels: "Maurice Merleau-Ponty og fænomenologien", Perspektiv, vol. 12, no. 3, pp. 34-37, 1964, download fra www.livsverden.dk stiftet 2010, udleveret som undervisningsmateriale ved forelæsning på Aarhus Universitet 2014

- Erslev Andersen, Jørn: "Sansning og erkendelse – *Æstetikhistoriske grundtekster fra Baumgarten til Kant*", Forfatteren og Aarhusuniversitetsforlag 2012

- Kant, Immanuel: "Kritik af dømmekraften", ("Første afsnit – kritik af den æstetiske dømmekraft" 1793, Det lille forlag 2005

- Merleau-Ponty, Maurice: "Om sprogets fænomenologi – udvalgte tekster", Samlerens Bogklub, Gyldendal 1999

- Nerheim, Hjørdis og Rossvær, Viggo: "Filosofiens historie – fra Sokrates til Wittgenstein", Politikens Forlag, 2. Udgave, 1. Oplag 1995

- "Roskilde 2013 – Velvet State", på Youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=CLKPKMiSq1M> (tilgået d. 13.01.15)

- "The Velvet State Roskilde 2013", på Youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=Ep67WIDFuBk> (tilgået d. 13.01.15)